

ALTERNATYVUS GINČŲ SPRENDIMAS

Natalija Kaminskienė *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 93
Elektroninis paštas n.kaminskiene@zabiela.lt*

Pateikta 2006 m. balandžio 28 d., parengta spausdinti 2006 m. liepos 11 d.

Santrauka. Šiuo straipsniu autorė tęsia alternatyvaus ginčų sprendimo (ADR¹) civilinėje ir komercinėje teisėje instituto analizę. ADR instituto samprata, atsiradimo ir paplitimo priežastys, teisinės ir socialinės adaptacijos Europoje rezultatai ir perspektyvos buvo aptartos straipsnyje „Civilinių ir komercinių ginčų alternatyvus sprendimas“ [1].

Pasitelkdama į pagalbą Jungtinių Amerikos Valstijų, Europos šalių ADR taikymo patirtį autorė siekia atskleisti ginčų sprendimo alternatyviais būdais ir teisme pranašumus bei trūkumus. Nagrinėjamos tokių pranašumų ir trūkumų priežastys, pateikiamas jų teisinis vertinimas, ADR instituto reglamentavimo rekomendacijos. Autorės nuomone, išmanant ADR ir ginčo sprendimo teisme pranašumus ir trūkumus galima neutralizuoti neigiamas tiek ADR, tiek teismo proceso savybes, neleidžiančias operatyviai, efektyviai ir kokybiškai spręsti išskylančius ginčus. Tai, autorės teigimu, gali būti pasiekta derinant ADR ir ginčo sprendimo teisme procesus, taip pat atskleidžiant bei visa apimtimi naudojantis vieno ar kito ginčo sprendimo mechanizmo pranašumais. Straipsnis padeda geriau suvokti ADR teorinį pagrindimą bei praktinį pritaikomumą, o kartu ir iš naujo įvertinti patį teismo procesą.

Pagrindinės sąvokos: alternatyvus ginčų sprendimas, ADR, arbitražas, bylinėjimasis, ginčo sprendimas teisme, mediacija, ginčo sprendimo mechanizmas.

IŽANGA

Temos aktualumas. Lietuvoje plintant alternatyviems ginčų sprendimo būdams dažnai klausiama: kuo gi neteisminis ginčų sprendimas pranoksta taip gerai mums pažįstamą ir beveik stereotipu tapusį ginčų sprendimą teisme? Juk dar visai neseniai teisininkai buvo mokomi taip, kad įsivaizdavo savo geriausią ateitį kaip tikrojo teisininko pašaukimą būtent teismo posėdžio salėje. Tenka pripažinti, kad bylinėjimasis teisme iki šiol didžiąjai daugumai teoretikų ir praktikų yra standartas, tuo tarpu tarpininkavimas, neteisminis sutai-

kymas, derybos – arba tik tolimos ateities vizija, arba išimtinai amerikietiška teisės sistemai būdingas reiškiny.

Kita vertus, iškyla ne mažiau svarbus klausimas – kodėl kad ir kaip plačiai būtų taikomas ADR Jungtinėse Amerikos Valstijose, bylinėjimasis teisme vis vien lieka populiariausias konfliktų ir nesutarimų, virtusių ginčais dėl teisės, sprendimo būdas Europoje?

Skirtingi autoriai, gvildenantys ADR taikymo praktikoje priežastis, nurodo daugiau ar mažiau panašius argumentus, paskatinusius ieškoti ginčų nagrinėjimo teisme alternatyvų. Tačiau dažnai, kartojant visiems žinomus šablonus, kad ADR – pats pigiausias, greičiausias ir lengviausias būdas spręsti iškilusius ginčus, pamirštama, jog praktikoje spręsti ginčus ADR būdais toli gražu nėra taip paprasta.

Tradiciškai išskiriama keletas daugiau ar mažiau būdingų vienam ir kitam ginčų sprendimo mechanizmui (ADR ir bylinėjimuisi teisme) bruožų, kurių buvimas ar nepakankamumas ir lemia vieno ar kito ginčų sprendi-

* Mykolo Romerio universiteto Civilinio proceso katedros doktorantė, civilinio proceso teisės lektorė. Šiuo metu yra advokatų kontoros „Zabiela, Zabielaite ir partneriai“ advokatė.

¹ Šiame straipsnyje bus vartojamas labiausiai paplitęs ir dėl to tapęs tradiciniu alternatyvaus ginčų sprendimo instituto angliškojo pavadinimo „*alternative dispute resolution*“ sutrumpinimas – ADR. (red. pastaba).

mo mechanizmo kaip labiausiai tinkančio spręsti iškilusius ginčus pasirinkimą.

Išskyrus neigiamas ir teigiamas ginčų sprendimo mechanizmų savybes, be kita ko, galima įvertinti bylinėjimosi teisme taikant kitų ginčų sprendimo alternatyvas perspektyvą. Teisininkas, žinodamas vieno ir kito ginčų sureguliuavimo būdo plusus ir minusus, suvokia, kad bylinėjimasis teisme nėra visų problemų panacėja, kitaip tariant, tai nėra vienintelis būdas spręsti ginčus. Toks žinojimas leidžia argumentuotai ir sąmoningai rinktis tinkamiausią konkretaus sprendimo būdą – bylinėjimąsi teisme, arbitražą, tarpininkavimą, sutaikinimą ar pan. Daugelis šių ginčų sprendimo būdų yra ne taip jau nutolę nuo ginčų sprendimo teisme ir jokių būdu ne-neigia, o tik papildo vieni kitus. Asmenims, atstovaujantiems ginčo šalims, ypač svarbu tai suprasti, taip pat išugdyti savyje gebėjimą efektyviai naudoti savo praktikoje visą prieinamą ginčų sprendimo mechanizmų arsenalą – tiek atskirai, tiek sistemiškai.

Mokslinio tyrimo tikslas. Siekiant atsakyti į straipsnio įvado pradžioje iškeltus klausimus, šis darbas bus skirtas ginčų sprendimo mechanizmų trūkumų bei pranašumų analizei, leidžiančiai pasirinkti tinkamiausią ir efektyviausią ginčo sprendimo mechanizmą, taip pat leidžiančiai geriau suvokti ADR teorinį pagrindimą bei praktinį pritaikomumą, o kartu ir naujai pažvelgti į civilinį procesą.

Tyrimo objektas. Ginčų sprendimo mechanizmų (ADR ir bylinėjimosi teisme) savybės, leidžiančios spręsti, ar konkretus mechanizmas yra tinkamas ir veiksmingas būdas spręsti civilinius ir komercinius ginčus.

Straipsnio hipotezė. Alternatyvus teismui ginčų sprendimas (ADR) yra tinkamas ir veiksmingas būdas spręsti civilinius ir komercinius ginčus ne tik JAV, bet ir Europos šalyse (kontinentinės teisės sistemos valstybėse).

Tyrimo uždaviniai. Užsibrėžtam mokslinio tyrimo tikslui pasiekti yra keliami šie uždaviniai: (1) išanalizuoti ginčų sprendimo ADR būdais bei teisme pranašumus ir trūkumus; (2) pateikti teisinį tokių pranašumų ir trūkumų vertinimą; (3) pateikti siūlymus ir rekomendacijas dėl ADR teisinio reglamentavimo.

Tyrimo metodai. Siekiant užsibrėžto mokslinio tyrimo tikslo kompleksiskai buvo taikomi šie teoriniai bei empiriniai mokslinio tyrimo metodai: sisteminės analizės, dokumentų analizės, lyginamasis, alternatyvų, analogijos, apibendrinimo.

Nagrinėjamos problemos ištyrimo laipsnis. Nors ADR institutas sparčiai populiarėja Europoje ir Lietuvoje, jo (išskyrus arbitražą) analizei Lietuvoje dėmesio buvo skiriama ypač mažai. Diskusiją apie ADR būdus savo darbais bandė inicijuoti R. Simaitis [2; 3], tačiau šis autorius susitelkė ties teisiniu sutaikymu bei teismine mediacija [4; 5; 6]. Iš Lietuvos mokslininkų, tiriančių ADR, paminėtini J. Lakio darbai [7; 8; 9]. Tačiau J. Lakis nagrinėja ADR atsivėlgdamas į konfliktų valdymo perspektyvą, o ne gretindamas ginčų sprendimo mechanizmus (ADR ir bylinėjimosi teisme). Apie ginčų sprendimo mechanizmų (ADR ir bylinėjimosi tei-

smė) pranašumus ir trūkumus civilinio proceso vadovėliuose užsimenama tik fragmentiškai – tik tiek, kiek reikia civilinio proceso teisės studijoms [10; 11]. Šio darbo tematika daugiausia rašė bendrosios teisės sistemos valstybių autoriai – J. S. Murray, A. S. Rau, E. F. Shermanas [12], M. Galanteris [13; 14; 15]. Iš Europos Sąjungos dokumentų darbo tema paminėtina Žalioji knyga apie alternatyvų ginčų sprendimą civilinėje ir komercinėje teisėje (*angl. – Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law*) [16]. Taigi dėl ADR instituto naujumo šiame straipsnyje nagrinėjamos problemos Lietuvoje išsamaus tyrimo pasigendama.

1. ŠALIŲ DISPONAVIMO GINČŲ LAISVĖ

Naudodamos ADR šalys yra daug laisvesnės nei teisiniame procese. Ginčo šalys pačios priima sprendimą, ar dalyvauti ADR procedūroje. Tačiau lygiai taip pat lengvai, kaip ir pasirinkdamos ginčo sprendimą ADR būdais, jos gali „išsiskirstyti“ panorėjusios, kad ginčas būtų perduotas teismui arba manydamos, kad ginčo sprendimo galimybės jau išėkvotos. Pasirinkusios atitinkamą ADR būdą ginčo šalys gali bendru susitarimu rinktis: asmenį (asmenis), kuris (kurie) spręs ginčą arba talkins sprendžiant ginčą; bylos nagrinėjimo laiką, vietą, kalbą; ADR būdo taisykles/procedūras ir pan.

Šalims suteikta laisvė savarankiškai disponuoti anksčiau nurodytomis procesinėmis sąlygomis padaro ginčo sprendimo procesą veiksmingą ir lankstų. Tuo tarpu ginčo sprendimo teisme procesas yra griežtai reglamentuotas įstatymo ir labai formalizuotas. Teisme šalys negali pačios nustatyti ginčo sprendimo procedūros, pavyzdžiui, negali pasirinkti teisėjo, kuris spręs ginčą, kalbos, kuria bus nagrinėjama byla, bylos nagrinėjimo vietos, taikomų įrodinėjimo taisyklių ir pan. Nors teigiama, kad formalizuotas procesas garantuoja šalių lygiateisiškumą ir teismo nešališkumą [11, p. 27–28], daugelio asmenų toks formalizuotas teismo procesas netenkina ir verčia ieškoti lankstesnių, mažiau formalizuotų alternatyvų.

Teismo proceso metu daug dėmesio skiriama ginčo šalims, dažniausiai nesančioms teisininkais, jų nuomone, nesuprantamiems ir nereikšmingiems dalykams – proceso normoms, įrodinėjimo taisyklėms ir pan. Visa tai nukreipia tiek besibylinėjančiųjų, tiek paties teisėjo dėmesį nuo ginčo esmės prie neabejotinai teisininkams svarbių, tačiau šalims nereikšmingų (konstruktyvaus ginčo sureguliuavimo aspektu) dalykų. Tuo tarpu ginčo sureguliuojimas ADR būdu leidžia, atmetus nereikalingus formalumus, įsigilinti į paties ginčo esmę, skirtingus jo aspektus, ginčo šalių poreikius ir pageidavimus. Tai padeda lengviau ir greičiau šalims surasti abipusiškai naudingą kompromisą.

Kai kurie ADR instituto kritikai teigia, kad dažnai praktikoje ADR procedūros žlunga dėl per plačios ginčo šalių laisvės pasirenkant ginčo sureguliuavimo būdo taisykles ir procedūras [17]². Autorės manymu, minimalios

² Net dvidešimt keturi procentai mediacijos (tarpininkavimo

procesinės priemonės galėtų neutralizuoti minėtą ADR procedūrinį netobulumą. Tokios procesinės priemonės galėtų būti naudojamos įtvirtinus įstatymų lygiu bendruosius ADR procedūrų principus, kurie būtų detalizuojami rekomendacinio pobūdžio (siekiant neiškreipti ADR instituto idėjos) elgesio kodeksuose. Šios ADR procedūrų elgesio kodeksų taisyklės reglamentuotų asmenų, talkinančių šalims sprendžiant iškilusius ginčus, nešališkumą, padėtų apibrėžti šių asmenų vaidmenį ADR procedūrų metu, nustatyti orientacinį terminą, kada turėtų būti pradėtas spręsti ginčas, ir pan. Elgesio kodeksai galėtų būti puiki priemonė didinant ADR procedūrų efektyvumą.

Taigi įstatymų lygiu įtvirtinus minimalias procesines priemones, nustatančias ginčo šalių laisvės disponuoti ginču ribas, būtų galima teigti, kad ginčų sprendimas pasitelkus ADR institutą yra lankstus, lengvai suprantamas ir veiksmingas šalių civilinių ir komercinių ginčų sprendimo būdas.

2. GINČO NAGRINĖJIMO PROCESO OPERATYVUMAS

Nereta nuomonė, kad kreipdamosi ne į valstybinį teismą, o, pavyzdžiui, į arbitražą ginčo šalys išvengia ilgai trunkančio bylinėjimosi proceso. Teigiama, kad arbitraže ieškinyms dažniausiai išnagrinėjamas operatyviai ir ginčas išsprendžiamas per 1,5–3 mėnesius, o teismuose kai kurios sudėtingos bylos nagrinėjimos net kelerius metus [18, p. 43–44]. Dažniausiai nurodoma ilgo bylos nagrinėjimo teisme priežastis – nuoseklus civilinės bylos perėjimas per visas civilinio proceso stadijas (teisminių nagrinėjimą pirmosios instancijos teisme, neįsiteisėjusių teismo sprendimų nagrinėjimą apeliacine tvarka, įsiteisėjusių teismo sprendimų nagrinėjimą kasacine tvarka, teismo sprendimų vykdymą ir pan.) [11, p. 24]. Pavyzdžiui, Japonijoje vidutinė bylos nagrinėjimo trukmė pirmosios instancijos teisme yra keturiasdešimt mėnesių [10, p. 58]; Prancūzijoje – nuo šešių mėnesių iki dvejų metų; Italijoje – iki penkerių metų; Danijoje – nuo vienerių iki trejų metų; Olandijoje – nuo vienerių iki šešerių metų [19, p. 9] ir tai neįskaitant laiko apeliacijai ir kasacijai (revizijai) bei teismo procesui atnaujinti.

Atsižvelgiant į JAV būdingą ginčo nagrinėjimo teisme problematiką galima sutikti su kai kurių mokslininkų nuomone, kad ilgi ginčų nagrinėjimo teismuose terminai yra „... ribotų išlaidų, kurias mes skiriame teisminei sistemai, pasekmė“ [12, p. 18]. Išlaidų, skirtų ginčui spręsti, trūkumo arba tokių išlaidų netinkamo panaudojimo problemos yra nebūdingos ginčų sprendimui alternatyviais būdais (kalbama tik apie nevalstybinius ADR būdus – aut. pastaba). Ginčo nagrinėjimą ADR būdais

---

sprendžiant ginčus – aut. pastaba) procesų sužlugo dėl asmens, įgalinto vadovauti ginčo sureguliuojimo procesui bei duoti valdingus nurodymus, nebuvimo. Beveik ketvirtadalis mediacijos procesų žlugo dėl vienos iš ginčo šalių neatvykimo į posėdį. Dvidešimt vienas procentas mediacijos procesų žlugo dėl netinkamo arba nepakankamo pasiruošimo ginčo sureguliuojimo procesui. Daug mediacijos procesų nepavyko dėl priešiško ir nesutaikomų advokatų [17].

šalys paprastai finansuoja pačios, be valstybės pagalbos, o jei ginčą ADR būdais sprendžia specializuota institucija, jos veiklą paprastai sėkmingai finansuoja atitinkamos verslo ar ūkio šakos atstovai³.

Kita vertus, ir pats arbitražo procesas, kaip rodo praktika, nėra toks „nekaltas“ trukmės atžvilgiu kaip galėtų atrodyti. Plačiai pagarsėjusi ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje arbitražinė byla *Švedijos bendrovė „Svenska petroleum exploration“ prieš Lietuvos Respublikos Vyriausybę ir Lietuvos įmonę „Geonafta“* Tarptautinių prekybos rūmų (ICC) arbitražo teisme buvo nagrinėjama trejus su puse metų [20]. Taigi net arbitražas – vienas populiariausių ADR būdų, ypač sprendžiant kompleksinius ginčus, dažniausiai „kenčia“ nuo ilgų bylų nagrinėjimo terminų. Atkreiptinas dėmesys, kad dėl daugelio bendrų su teismo procesu bruožų arbitražas yra dažnai nepriskiriamas ADR institutui, todėl ginčo nagrinėjimo arbitraže trukmė neturėtų būti vienareikšmiškai tapatinama su ginčo nagrinėjimo ADR būdais trukme⁴. Taikant praktikoje tokius ADR būdus kaip mediacija, sutaukinimas, nesant nereikalingų formalių procedūrų, o ginčo šalims suvokiant ginčo sureguliuojimo operatyvumo svarbą jų tarpusavio santykių tarsi, ginčas ADR būdais nagrinėjamas ganėtinai operatyviai ir greitai.

3. GINČO NAGRINĖJIMO PROCESO KONFIDENCIALUMAS

Svarbus ADR pranašumas – komercinės paslapties laidavimas, nes šalių pageidavimu ginčas gali būti sprendžiamas uždarame arbitražo teismo posėdyje arba dokumentinio nagrinėjimo būdu. Teisme civilinės bylos paprastai nagrinėjamos ir teismo sprendimai skelbiami viešai (CPK 9 str.) [21], bylos medžiaga prieinama net pašaliniais asmenimis (CPK 10 str.) [21]. Todėl apie šalių ginčą, jų tarpusavio santykius, ūkinę, profesinę ar kitokią veiklą, privatų gyvenimą ar kitas aplinkybes neišvengiamai sužino didesnė ar mažesnė visuomenės dalis, visuomenės informavimo priemonės. Tuo tarpu šalys dažniausiai suinteresuotos, kad ginčas būtų išnagrinėtas „už uždaru durų“, kiek įmanoma privačiau, neatsidurtų visuomenės akiratyje. Šis ADR bruožas yra labiausiai pabrėžiamas kaip reikšmingiausias akstinas šalims pasirinkti ADR. Paprastai ginčo nagrinėjimo proceso konfidencialumas reiškia, kad asmuo, nagrinėjantis šalių ginčą, turi išlaikyti paslapyje visą informaciją, susijusią su procesu, įskaitant aplinkybę, kad ADR procedūra turi įvykti arba įvyko, išskyrus atvejus, kai teisės aktai arba viešosios tvarkos apsaugos reikalavimai jį verčia elgtis kitaip. Bet kokia vienos šalies konfidencialiai tokiam asmeniui atskleista informacija negali būti atskleista kitoms šalims neturint leidimo, išskyrus teisės aktų numatytas išimtis. Teigtina, kad ADR yra veiksmingas būdas išspręsti šalių ginčą apsaugant nuo pašalinių dėmesio

---

³ Plačiau žr. šio straipsnio 5 skirsnyje „Ginčo nagrinėjimo proceso ekonomiškas“.

⁴ Arbitražo priskyrimo ADR būdams problema buvo plačiau aptarta pirmame autorės straipsnyje „Civilinių ir komercinių ginčų alternatyvus sprendimas“, skirtame ADR instituto moksliniam tyrimui [1].

asmens privataus gyvenimo ir verslo paslaptis bei paties ginčo egzistavimo faktą.

4. GINČO ŠALIŲ TARPUSAVIO BENDRADARBIAVIMAS IR DRAUGIŠKŲ SANTYKIŲ IŠSAUGOJIMAS

Ginčo nagrinėjimo proceso konfidencialumas yra glaudžiai susijęs su ginčo šalių tarpusavio bendradarbiavimu ir draugiškų santykių išsaugojimu. Apsaugojus nuo pašalinių dėmesio asmens privataus gyvenimo ir verslo paslaptis labiau tikėtina, kad šalių ekonominiai, socialiniai, geros kaimynystės, verslo ir kiti ryšiai nenutrūks ir sėkmingai plėtosis toliau, o bylinėjantis šitai mažai tikėtina.

ADR procedūrų, kaip priemonės siekiant socialinės darnos, reikšmė pabrėžta ir Europos Sąjungos Žaliojoje knygoje apie alternatyvų ginčų sprendimą civilinėje ir komercinėje teisėje (angl. *Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law*) [16].

Kitaip nei ADR atveju, išspręsti ginčą teisme reiškia tik teisinę, o ne socialinę taiką. Nors taip yra pasiekiamas teisinis stabilumas, išnagrinėjus bylą teisme paprastai lieka šalių nuoskaudų. Pralaimėjusi šalis paprastai būna labai nepatenkinta, po teismo nagrinėjimo šalių tarpusavio santykių įtampa gali net padidėti, o visuomenė apie šalis susiformuoti neigiamą nuomonę.

Teismams įprasta taikyti besiskiriančius situacinius, tačiau jie retai stengiasi sutaikyti kitas ginčo šalis – verslininkus arba įmones. Nors formaliai teisėjas imasi veiksmų, kad sutaikytų šalis – verslininkus (pvz., teismo posėdžio pradžioje formaliai paklausia šalių, atstovaujama advokatų, ar šalis ketina ir nori taikytis), paprastai šalis nesusitaiko ir tokios bylos tęsiasi toliau.

Pažymėtina, kad labai dažnai praktikoje teismo sprendimu yra nustatomas teisėtumas ar neteisėtumas, kaltumas ar nekaltumas, faktų pripažinimas ar nepripažinimas, šalies teisumas ar neteisumas ir pan. P. H. Gulliverio žodžiais tariant, „teismo sprendimas yra „arba/arba“ pobūdžio [...]. Tai lemia, kad sprendžiant ginčą daugiausia vartojami „balto“ ir „juodo“ terminai. Dėl šios priežasties teismo sprendimas savo esme tampa „binarinis“ [22, p. 13]. Atitinkamai toks ginčo sprendimo teisme pobūdis gali supriešinti šalis ir jas atitolinti.

Taigi, kitaip nei nagrinėjant ginčą teisme ADR būdais, abi šalys ką nors laimi ir ką nors pralaimi, tačiau bendradarbiaudamos šalys daro abipuses nuolaidas dėl bendro kompromiso, leidžiančio išsaugoti draugiškus santykius. Šis reikšmingas ADR bruožas skatina ginčo šalis sąmoningai bei tikslingai rinktis alternatyviuosius tarpusavio ginčų sprendimo būdus.

5. GINČO NAGRINĖJIMO PROCESO EKONOMIŠKUMAS

Šiais laikais stambių įmonių vadovybė dažnai yra susirūpinusi išlaidų, skirtų bylinėtis teisme, dydžiu, kuris kasmet vis labiau didėja. Ypač nenaudojant padėtyje atsiduria draudimo įmonės, kurioms ginčai dėl draudimo išmokų yra kasdienis dalykas, o bylinėjimosi iš-

laidų reikalauja kiekvienas ginčas, dėl kurio yra inicijuojama byla teisme. Kaip rodo JAV patirtis, draudimo pretenzijų nagrinėjimas pasitelkus mediaciją ir arbitražą gali „sutaupyti“ draudimo įmonei apie 2 tūkst. dolerių išlaidų sprendžiant kiekvieną ginčą. O jei ginčo sumos nėra didelės, draudimo kompanijos labiau linkusios išspręsti pretenzijas privačiai.

Kiekvienu atveju, kai ginčas kyla dėl pinigų ir teismo išlaidos yra neproporcingai didelės, palyginti su ginčijama pinigų suma, turėtų būti svarstoma galimybė pasirinkti mažiau kainuojantį ir trumpiau trunkantį ginčo sureguliuojimo procesą negu ginčo sprendimas teisme.

Manoma, kad veiksny, turintis įtakos bylinėjimosi teisme didelėms išlaidoms, yra baimė, kad šalis, kuri pirma pasiūlys susitaikyti, susilpnins savo derybinę poziciją [23, p. 417]. Tai paaiškinama tuo, jog egzistuoja baimė pasirodyti silpnesne šalimi inicijuojant susitaikymą, abi šalys ruošiasi bylinėjimuisi teisme, kad sustiprintų savo pozicijas galimose derybose, o teismo išlaidos didėja toliau. Kitaip nei teismo procese, ADR procedūrų metu šalių tikslas yra ne kas kita kaip susitaikyti. Susitaikymo inicijavimas šalių nebaugina, todėl neužtesiamas ginčo sureguliuojimo procesas ir teismo išlaidos nebedidėja.

Paprastai išlaidas, susijusias su ginčo nagrinėjimu teisme, apmoka šalys. Todėl pagrįstai teigiama, jog bylinėtis teisme brangu. „Didžiąją bylinėjimosi išlaidų dalį sudaro advokato honoraras, žyminis mokesčiai ir kitos su bylos nagrinėjimu susijusios išlaidos“ [10, p. 58]. O ginčų sprendimas pasitelkus ADR daugelyje šalių iš viso yra nemokamas arba yra apmokestinamas tik saikingu registracijos arba kreipimosi spręsti ginčą mokesčiu. Pavyzdžiui, Švedijoje įmonių ir vartotojų ginčus Nacionalinė vartotojų skundų taryba (angl. *National Board of Consumer Complaints*) sprendžia nemokamai [24]. Tokios ginčą nagrinėjančios organizacijos patiriamos išlaidos paprastai padengiamos organizacijų ir kompanijų, esančių atitinkamų verslo ar ūkio šakų atstovų asociacijų narėmis ir įsteigusių šias organizacijas, lėšomis (pvz., organizacijos nario mokesčiais), profesinių organizacijų (pvz., Nuostolių iš kelių eismo įvykių tarnyba Švedijoje, kurios veiklos išlaidos dengiamos automobilių draudimo įmonių) [16] arba valstybės institucijų (pvz., Airijos šeimos mediacijos tarnyba) [16] lėšomis. Egzistuoja galimybė gauti atstovavimo išlaidų atlyginimą (pvz., ginčiuose dėl draudimo polisų Švedijoje) [25], teisinę valstybės pagalbą (pvz., Prancūzijoje teisinė valstybės pagalba gali būti skiriama teisininko, atstovaujančio šaliai derybose dėl ginčo sureguliuojimo kompromiso būdu, atlyginimui apmokėti) [16].

Todėl neatsitiktinai Black's teisės žodynas, pateikiantis amerikietiškos ir angliškosios jurisprudencijos terminų ir frazių apibrėžimus, apibūdina ADR procedūras dviem būdingais bruožais: operatyvumu ir mažesnėmis kainomis [26] (palyginti su bylinėjimusi teisme – aut. pastaba). Taigi teigtina, kad ginčo nagrinėjimas ADR būdais yra ekonomiškai ir šalims prieinamas būdas spręsti išskylančius teisinius ginčus.

6. GINČO NAGRINĖJIMO SAŽINGUMAS IR TEISINGUMAS

Anot profesoriaus T. Amsterdamo, nebrangus, greitas ir neoficialus ginčo sprendimas ne visada laikomas sąžiningumo ir teisingumo sinonimu [27, p. 25]. O teismo procese besibylinėjančios šalys yra saugomos aktyvaus teisėjo, vadovaujančio procesui, formaliomis proceso taisyklėmis ir procedūromis.

Tačiau ir ADR procedūroms plačiai taikomuose elgesio kodeksuose (pvz., Europos mediatorių elgesio kodeksas [4]), kad ginčas būtų nagrinėjamas sąžiningai ir teisingai, rekomenduojama asmeniui, nagrinėjamam ginčą, užtikrinti, kad visos šalys turėtų galimybes būti įtrauktos į procesą. Asmuo, nagrinėjantis ginčą, esant būtinumui turi informuoti šalis ir gali nutraukti ADR procedūrą, jeigu:

a) pasiektas susitarimas asmeniui, nagrinėjamam ginčą, atrodo neįvykdomas arba neteisėtas atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir tokio asmens kompetenciją atlikti tokį vertinimą arba

b) asmuo, nagrinėjantis ginčą, mano, kad mažai tikėtina, jog tęsiant ADR procedūrą bus pasiektas taikus susitarimas.

Taigi teigtina, kad laikantis teisės aktuose nustatytų rekomendacijų dėl minimalių ginčo nagrinėjimo procedūrų reikalavimų ADR būdai gali būti ganėtinai sąžiningi ir teisingi sprendžiant civilinius ir komercinius ginčus.

7. ASMENS (ASMENŲ), NAGRINĖJANČIŲ GINČĄ, NEPRIKLAUSOMUMAS, NEŠALIŠKUMAS

Nors ir stengiamasi ADR procedūrą, ypač arbitražą padaryti, kuo objektyvesnę, o asmenis, nagrinėjamus ginčus, nepriklausomus ir nešališkus, dažnai kyla abejonių dėl šių pastangų veiksmingumo. Juk ginčus nagrinėjamus asmenis dažnai parenka ir už jų darbą sumoka pačios šalys. Taigi šalys turi bent teorinę galimybę daryti įtaką asmenų, nagrinėjamų jų tarpusavio ginčą, sprendimui. Tuo tarpu teisėjų ir teismų nepriklausomumas ir nešališkumas – skiriamasis teismo bruožas. Kita vertus, šalys pasitiki tais asmenimis, kuriuos skiria tarpusavio ginčui spręsti. Taip pat svarbu, kad tokie asmenys yra skiriami siekiant ne laimėti ginčą, o surasti abiem šalims priimtina ginčo sprendimą. Dėl šios priežasties įtaka asmeniui, padedančiam surasti kompromisą, paprastai netenka prasmės. Neturėtume pamiršti ir atitinkamų priemonių, leidžiančių kiek įmanoma sumažinti galimybę asmeniui, nagrinėjamam ginčą, būti šališkam arba priklausomam nuo šalių (pvz., neporinis asmenų, nagrinėjamų ginčą, skaičius; asmenų, nagrinėjamų ginčą, institucinis skyrimas, kai skiriančioji institucija garantuoja paskirtų asmenų nešališkumą, privalomą reikalavimų asmenims, nagrinėjantiems ginčą, neturėti suinteresuotumo bylos baigtimi, buvimas ir pan.). Priešingu atveju šalys yra laisvos nesitarti dėl tarpusavio ginčų sprendimo ADR būdais arba atsisakyti jų jau pasi-

rinkus (išskyrus privalomą arbitražą⁵) ir kreiptis dėl teisingumo vykdymo į teismą. Tačiau teisme, anot Lietuvos procesualistų V. Valančiaus ir A. Driuko, šalys susiduria su pasitikėjimo bylą nagrinėjamam asmeniui problema – jos neturi teisės rinktis nei teismo, nei teisėjo [11, p. 25]. Taigi, kadangi nagrinėjant ginčus ADR būdais galima užtikrinti asmens, padedančio sureguliuoti ginčą, nepriklausomumą ir nešališkumą, o šalys pasitiki ginčą nagrinėjamam subjektu, teigtina, kad šiais nagrinėjamais aspektais ADR yra tinkamas ir sąžiningas civilinių ir komercinių ginčų sprendimo mechanizmas.

8. ASMENS (ASMENŲ), NAGRINĖJANČIŲ GINČĄ, KOMPETENCIJA

Teisme ginčą sprendžia profesionalus teisininkas – teisėjas, o šito paprastai stokojama sprendžiant ginčą ADR būdais. Anot Harry T. Edwardso, alternatyva teismui dvelkia nekompetencija, nes sprendimus priima ne teisės specialistai ir atsiranda rizika, kad asmenys, taikantys ADR, paprasčiausiai iškreips teisėtumą (angl. *rule of law*) [27, p. 16]. Nagrinėjantiems ginčus teisėjams įstatymo leidėjo yra suteikta teisė vykdyti teisingumą, taikyti bei aiškinti įstatymus. Šią galią jiems suteikia viešoji teisė, o ne privatus susitarimas. Dėl šios priežasties manoma, kad teisės spręsti ginčus suteikimas nekompetentingiems asmenims bei organizacijoms gali grėsti teisės iškreipimu, netinkamu ir net kartais žalingu pačios teisės vystymuisi teisės normų aiškinimu.

Tačiau su tokia kategoriška nuomone būtų galima nesutikti dėl dviejų priežasčių. Pirma, šalys yra laisvos pasirinkti iš esmės bet kurį jiems priimtina asmenį, sprendžiantį ginčą ADR būdais ir tai nebūtinai turi būti teisininkas. Tačiau nors toks asmuo nebus taip įgudęs taikyti teisės normas bei kritiškas, koks būtų teisėjas, nagrinėdamas ginčą bei priimdamas sprendimą, jis gali būti srities, kurioje kilo ginčas (statybų, draudimo, informacinių technologijų ar pan.), specialistas. Neretai dėl specialiųjų žinių sprendžiant konkretų ginčą poreikio teismas šalių prašymu arba savo iniciatyva yra priverstas pasikviesti atitinkamų sričių specialistų – skirti ekspertizę (CPK 212 str.) [21]. Savaimė aišku, kad tokiais atvejais ekspertizės, eksperto atvykimo į teismą, važiavimo bei gyvenamosios patalpos nuomos, dienpinių išlaidos gali sudaryti nemenką šaliai tenkančių bylinėjimosi išlaidų dalį arba reikšmingą sumą iš valstybės biudžeto (CPK 89, 90 str.) [21]. Todėl asmens – srities, iš kurios kilo ginčas, žinovo, sugebančio padėti šalims pasiekti kompromisą, pagalba kartais yra daug veiksmingesnė už teisės normų išmanymą bei mokėjimą jas tinkamai taikyti. Tačiau ir tokiu atveju ADR kritikų abejonėms išsklaidyti pasakytina, kad šalys gali derinti kelių kompetentingų asmenų, nagrinėjamų ginčą, žinias ir įgūdžius, t. y. konkrečiam ginčui spręsti ADR būdais pasinaudoti ne tik srities, kurioje kilo ginčas, specialisto, psichologo, profesionalaus derybininko, bet kartu ir tei-

⁵ „Privalomojo“ arbitražo samprata autorės nagrinėjama straipsnyje „Civilinių ir komercinių ginčų alternatyvus sprendimas“ [22, p. 74–80].

sininko profesionalo pagalba. Arba ginčui spręsti pasirinkti asmenį, turintį ir tam tikros srities specialiausių žinių, ir teisinį išsilavinimą. Ginčo sprendimas pasinaudojant pastarąja alternatyva ekonomiškumo ir operatyvumo požiūriu šalims yra neabejotinai palankus.

Antra, kartais teisme už teismo pastangų tinkamai pritaikyti teisės normą ir surasti atitinkamą teisinę kategoriją, į kurią galėtų „tilpti“ ginčas, taip pat siekio priimti greičiau teisėtą nei teisingą ginčo sprendimą nematyti pačios ginčo esmės, šalių poreikių ir interesų, būtinybės pasiekti abiem šalims priimtina ginčo sprendimą. Sprendžiant ginčą ADR būdais tokio teisės disbalanso išvengiama: teisės normos naudojamos ne kaip tikslas, o kaip priemonė šalių ginčui sureguliuoti. Dėl šių priežasčių ADR procedūroje priimami sprendimai ir jų įgyvendinimo būdai dažnai savo teisinėmis priemonėmis ir pasekmėmis šalims smarkiai skiriasi nuo teismo paprastai tokiose situacijose priimamų sprendimų bei jų įgyvendinimo priemonių.

Taigi patikėjimas spręsti ginčą ne teismui jokių būdu nereikia asmens, nagrinėjančio ginčą ADR būdais, kompetencijos trūkumo. Ginčo suregulavimas ADR būdais suteikia puikią galimybę sprendžiant ginčą neapsiriboti išimtinai teisininkų žiniomis, o operatyviai ir ekonomiškai išnaudoti visą kompleksą ginčui spręsti reikalingų žinių – pasinaudoti srities, iš kurios kilo ginčas, specialistų, psichologų, profesionalių derybininkų bei kitų kompetentingų asmenų įgūdžiais bei patirtimi.

9. GINČO NAGRINĖJIMO PROCESO IR REZULTATŲ KONTROLĖ

Sprendžiant ginčus ADR būdais šalys turi galimybę daryti reikšmingą įtaką ginčo nagrinėjimo eigai. Tuo tarpu šalys, perdavusios ginčą spręsti teismui, kartais praranda proceso kontrolę, nes teismas gali neleisti šalims atlikti tam tikrus procesinius veiksmus. Pavyzdžiui, kai byla susijusi su trečiųjų asmenų, viešojo intereso apsauga, teismas gali netvirtinti šalių taikos sutarties, nepriimti ieškinio atsisakymo, atsakovo ieškinio pripažinimo (CPK 42 str. 2 d.) [21].

Spręsdamas ginčą teismas iš esmės vadovaujasi abstrakčiomis proceso taisyklėmis. Dėl ginčo kompleksiskumo, sudėtingumo ir nesibaigiančios ginčo elementų gausos teismas gali išsirinkti tai, kas jam atrodo priimtina ir patogiausia, kad ginčas būtų priskirtas egzistuojančiai „kategorijai“. Kalbant apie komercinius ginčus labai retai teismai bus linkę naudoti suasmenintas elgesio taisykles, atsižvelgti į besiginčijančių asmenų (įmonių) charakteristiką, jų santykių žmogiškąsias savybes, kurios gali turėti didelę reikšmę šių asmenų ilgalaikių interesų išsaugojimui, arba į tai, ką jie patys mano esant svarbiausiu dalyku jų ginče. Viso to išdava – sprendimas, kuris gali „nevisiškai“ atitikti šalių poreikius ir lūkesčius. Priimtas sprendimas bus toli gražu ne toks, kokį būtų suderėjęsios pačios ginčo šalys. Ginčo nagrinėjimo procesą teisme kontroliuoja teisėjas, o sprendžiant ginčą ADR būdais – pačios šalys, jų advokatai.

Kai ginčo sprendimas yra glaudžiai susijęs su pačių šalių pageidavimų ir interesų įgyvendinimu, taip pat jų

derinimu, ADR yra tinkamesnis ir efektyvesnis ginčo sprendimo mechanizmas negu ginčo nagrinėjimas teisme.

10. PASIEKTO SPRENDIMO VYKDYMO REALUMAS IR PATIKIMUMAS

Naudojant ADR būdus paprastai priimamas toks sprendimas, kuris tenkina abi šalis. Daugiau pasitenkinimo ginčo sprendimu – didesnė tikimybė, kad taikus susitarimas bus vykdomas geruoju, jis bus ilgalaikis ir neteks kreiptis dėl priverstinio jo įgyvendinimo. O teismo sprendimas ginčo šalims tarsi primetamas, nuleidžiamas autoritetingos institucijos iš viršaus arba iš išorės. Natūralu, kad pralaimėjusi šalis, nesutikdama su priimtu sprendimu ir būdama nepatenkinta proceso baigtimi, tokį teismo sprendimą skųs, o vėliau vengs laisva valia jį vykdyti.

Kita vertus, teismo sprendimo įvykdymas užtikrintas prievarta, o šito nėra sprendžiant ginčus ADR būdais (išskyrus arbitražą). Tačiau nors ADR procedūrų sprendimai nereikia konkrečių teisinių pasekmių šalims, norint suteikti ginčų sprendimams, pasiektiems ADR procedūromis, privalomą šalims poveikį būtų galima į pagalbą pasitelkti teismo patvirtinimą bei vykdomojo dokumento išdavimą arba šalys galėtų kreiptis į valstybės pareigūną, notarą arba antstolį paliudyti, kad pasiektas susitarimas vykdomas. Tai sustiprintų ADR būdais pasiektą sprendimo vykdymo realumą ir patikimumą.

Autorės nuomone, taip pat svarstyтина galimybė galutiniams sprendimams, pasiektiems ADR būdais, suteikti privalomąjį ginčo šalims pobūdį, taip pat galimybė remiantis tokiais sprendimais gauti vykdomuosius dokumentus. Tačiau tam, kad neiškreiptume ADR instituto esmės, toks sprendimų privalomasis pobūdis būtina turėtų būti derinamas su šalių laisve bet kuriuo metu iki bus priimtas galutinis ginčo sprendimas atsisakyti ADR arba pasirinkti kitą ginčo suregulavimo mechanizmą.

Pavyzdžiui, kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse susitarimai, įrašyti į patvirtinto ADR posėdžio protokolą, yra laikomi privalomais vykdyti. Taigi valstybė pripažįsta šiuos susitarimus. Nuo 1998 m. naujojo Prancūzijos civilinio proceso kodekso 1441-4 straipsnis įgaliojo *Tribunal de Grande Instance* prezidentą suteikti vykdomumo statusą šalių pateiktam susitarimui, kuris buvo pasiektas ADR būdais. Tačiau teisine prasme iškyla klausimas, ar toks susitarimo patvirtinimas reiškia teismo sprendimą ar susitarimas vis vien išlaiko savo sutartinį statusą? Net galvojant, kad šalių susitarimas yra pasiektas laisva valia bei turint tokius įgaliojimus, susitarimas geriausiu atveju yra tik sutartis, reiškianti šalių įsipareigojimus laikytis sutarties nuostatų (*pacta sunt servanda*). Tačiau norint, kad kita šalis, vengianti laikytis sutarties, įvykdytų savo sutartinius įsipareigojimus, būtina kreiptis į teismą dėl priverstinio sutarties vykdymo pasitelkiant į pagalbą valstybės prievartą. O teismo sprendime, jeigu sprendimas nevykdomas laisva valia, priverstinio vykdymo galimybė yra iš karto užprogramuojama.

11. GINČO SPRENDIMO PERŽIŪRĖJIMAS

Kadangi ADR procedūros yra tradicinio bylinėjimosi teisme alternatyva, ADR procedūromis pasiekti ginčų sprendimai negali būti apskūsti apeliacine ar kasacine (revizijos) tvarka teismams. Tačiau ginčo išsprendimas ADR būdais nėra procesinė kliūtis kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus su ieškiniu dėl to paties ginčo dalyko ir tuo pačiu pagrindu tiek ADR procedūrų metu, tiek joms pasibaigus (išskyrus arbitražo procesą). Galimybė kreiptis į teismą su ieškiniu dėl to paties ginčo dalyko ir tuo pačiu pagrindu ADR procesui pasibaigus iš esmės niveliuoja ADR rezultatus bei užtesia ginčo sprendimo procesą. Tai gali būti naudinga nesąžiningai ginčo šaliai. Tokiais atvejais pagal analogiją su arbitražo teismo sprendimų teisine galia⁶ neigiamų padarinių būtų galima išvengti jau autorės pasiūlytu būdu – suteikus galutiniams sprendimams, pasiektiems ADR būdais, privalomąjį ginčo šalims pobūdį bei atimant iš šalių galimybę kreiptis su tapačiu jau išspręstajam ADR būdu ieškiniu į teismą.

IŠVADOS

1. Įstatymų lygiu įteisinus minimalias procesines priemones, nustatančias ginčo šalių laisvės disponuoti ginčų ribas, taip pat minimalius ginčo nagrinėjimo procedūrų reikalavimus, būtų galima teigti, kad ginčų sprendimas pasitelkus ADR institutą yra lankstus, veiksmingas, o kartu ir ganėtinai sąžiningas būdas spręsti civilinius ir komercinius šalių ginčus ne tik JAV, bet ir Europos šalyse (kontinentinės teisės sistemos valstybėse).

2. Taikant praktikoje neturinčius nereikalingų formalijų procedūrų ADR būdus, o ginčo šalims suvokiant ginčo sureguliuojimo operatyvumo svarbą jų tarpusavio santykių tūšai, ginčo nagrinėjimas ADR būdais yra gana operatyvus ir greitas.

3. ADR yra būdas spręsti tarp šalių kilusį ginčą apsaugant nuo pašalinių dėmesio asmens privataus gyvenimo ir verslo paslaptis, taip pat paties ginčo egzistavimo faktą.

4. Kitaip nei teismo procese, nagrinėjant ginčą ADR būdais abi šalys ką nors laimi ir ką nors pralaimi, tačiau bendradarbiaudamos šalys daro abipuses nuolaidas dėl bendro kompromiso, leidžiančio išsaugoti draugiškus santykius. Šis reikšmingas ADR bruožas skatina ginčo šalis sąmoningai ir tikslingai rinktis alternatyviuosius tarpusavio ginčų sprendimo būdus.

5. Kiekvienu atveju, kai ginčas vyksta dėl pinigų, ir teismo išlaidos yra neproporcingai didelės, palyginti su ginčijama pinigų suma, turėtų būti svarstoma galimybė pasirinkti mažiau kainuojantį ir trumpiau trunkantį ginčo sureguliuojimo procesą negu ginčo sprendimas teisme. Ginčo nagrinėjimas pasitelkus ADR yra ekono-

miškas ir šalims prieinamas būdas spręsti iškilusius teisinius ginčus.

6. Kadangi nagrinėjant ginčus ADR būdais atitinkamomis procedūrinėmis priemonėmis (pvz., neporinis asmenų, nagrinėjančių ginčą, skaičius; asmenų, nagrinėjančių ginčą, institucinis skyrimas, kai skiriančioji institucija garantuoja paskirtų asmenų nešališkumą, privalomų reikalavimų asmenims, nagrinėjantiems ginčą, nebūti suinteresuotiems bylos baigtimi, buvimas ir pan.) galima užtikrinti asmens, padedančio sureguliuoti ginčą, nepriklausomumą ir nešališkumą, o šalys pasitiki ginčą nagrinėjančiu subjektu, teigtina, kad šiais nagrinėjimais aspektais ADR yra tinkamas ir sąžiningas civilinių ir komercinių ginčų sprendimo mechanizmas.

7. Patikėjimas spręsti ginčą ne teismui jokiū būdu nereiškia asmens, nagrinėjančio ginčą ADR būdu, kompetencijos trūkumo. Ginčo sureguliuojimas ADR būdu suteikia puikią galimybę sprendžiant ginčą neapsiriboti išimtinai teisininkų žiniomis, o operatyviai ir ekonomiškai išnaudoti visą kompleksą ginčui spręsti reikalingų žinių – pasinaudoti srities, iš kurios kilo ginčas, specialistų, psichologų, profesionalių derybininkų ir kitų kompetentingų asmenų įgūdžiais ir patirtimi.

8. Jei ginčo sprendimas yra glaudžiai susijęs su pačių šalių pageidavimų ir interesų įgyvendinimu, taip pat jų derinimu, ADR yra tinkamesnis ir efektyvesnis ginčo sprendimo mechanizmas negu ginčo nagrinėjimas teisme.

REKOMENDACIJOS

1. Nors ADR procedūrų sprendimai nereiškia konkrečių teisiųjų pasekmių šalims, norint suteikti ginčų sprendimams, pasiektiems ADR procedūromis, privalomą šalims poveikį į pagalbą būtų galima pasitelkti teismo patvirtinimą bei vykdomojo dokumento išdavimą arba šalys galėtų kreiptis į valstybės pareigūną, notarą arba antstolį, kad šie paliūdytų, jog pasiektas susitarimas vykdomas. Tai sustiprintų ADR būdais pasiektą sprendimo vykdymo realumą ir patikimumą.
2. Galimybė kreiptis į teismą su ieškiniu dėl to paties ginčo dalyko ir tuo pačiu pagrindu ADR procedūrai pasibaigus iš esmės niveliuoja ADR rezultatus bei užtesia ginčo sprendimo procesą. Tai gali būti naudinga nesąžiningai ginčo šaliai. Tokiais atvejais, remiantis arbitražo teismo sprendimų teisinės galios analogija, neigiamų padarinių būtų galima išvengti suteikus galutiniams sprendimams, pasiektiems pasitelkus ADR, privalomąjį ginčo šalims pobūdį bei panaikinus šalims galimybę kreiptis su tapačiu jau išspręstajam ADR būdais ieškiniu į teismą (nepamiršus tokių galutinių sprendimų pagrindu leisti šalims gauti vykdomuosius dokumentus). Tačiau, kad neiškreiptume ADR instituto esmės, toks sprendimų privalomasis pobūdis būtinais turėtų būti derinamas su šalių laisve bet kuriuo metu iki bus priimtas galutinis ginčo sprendimas atsisakyti ADR arba pasirinkti kitą ginčo sureguliuojimo mechanizmą.

⁶Pagal CPK 137 str. 2 d. 4 p. [21] teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu yra įsiteisėjęs arbitražo sprendimas, priimtas tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu.

LITERATŪRA

1. **Kaminskienė N.** Civilinių ir komercinių ginčų alternatyvus sprendimas // *Jurisprudencija*, 2005. T. 69(61).
2. **Simaitis R.** Teisminis sutaukimas // *Teisė*. 2004. T. 52.
3. **Simaitis R.** Taikos sutartis Lietuvos privatinėje teisėje // *Justitia*. 2004. Nr. 1(49).
4. <http://www.teismai.lt/teismai/mediacija/mediacija.asp> Prisijungimo laikas: 2006 02 08.
5. <http://www.teismai.lt/teismai/mediacija/mediacija.pps> Prisijungimo laikas: 2006 02 08.
6. http://www.teismai.lt/teismai/mediacija/del_teismines_mediacijos.doc Prisijungimo laikas: 2006 02 08.
7. **Lakis J.** Konfliktų taikaus sprendimo idėjų raida XX amžiuje. Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Istorija. XXXIX. 1999.
8. **Lakis J.** Taikinosios veiklos idėjos, patyrimas, ir plėtotės patyrimas // *Jurisprudencija: mokslo darbai*. – Vilnius: LTU leidykla, 2001.
9. **Lakis J.** Konfliktų valdymas viešajame sektoriuje: teisinės ir organizacinės problemos // *Jurisprudencija*. 2002. T. 33(25).
10. **Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V.** Civilinio proceso teisė. – Vilnius: Justitia, 2003. T. 1.
11. **Driukas A., Valančius V.** Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas. Teisinės informacijos centras. – Vilnius, 2005.
12. **Processes of Dispute Resolution: The Role of Lawyers.** 2 nd. ed. by J. S. Murray, A. S. Rau, E. F. Sherman. Westbury, New York: The Foundation Press, Inc. 1996.
13. **Galanter M.** Worlds of Deals: Using Negotiation to Teach about Legal Process // *Journal of Legal Education*, 1984. June. Vol. 34.
14. **Galanter M.** Reading the Landscape of Disputes: What We Know and Don't Know (And Think We Know) About Our Allegedly Contentious and Litigious Society, 31 U.C.L.A. // *Law Review* 1983. No. 4.
15. **Galanter M.** The Day After the Litigation Explosion // *46 Maryland Law Review* 3. 1986.
16. **Green Paper** On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial law. Brussels, 19.04.2002 COM (2002) 196 final http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/gpr/2002/com2002_0196en01.pdf Prisijungimo laikas: 2004 11 06.
17. <http://ADR.com/ADR1/essayc.htm> Prisijungimo laikas: 2004 09 03.
18. **Miniotaitė J.** Arbitražo asociacija padės spręsti komercinius ginčus // *Juristas*, 2005. Nr. 5.
19. **Mikelėnas V.** Quo vadis, arba eksperimentuojama toliau // *Justitia*. 1999. Nr. 2.
20. <http://www.sala.lt/portal/index.php?handler=newsdetailed&id=20301>.
<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=7932688&categoryID=11&ndate=1131613286>. Prisijungimo laikas: 2006 02 08.
21. **Lietuvos Respublikos** civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. vasario 28 d. įstatymu Nr. IX-743 // *Žin.* 2002. Nr. 36, 42.
22. **Gulliver P. H.** Disputes and Negotiations: A Cross-Cultural Perspective, 1979.
23. **Dispute Resolution Alternatives**//Gale encyclopedia of Everyday Law.
24. http://europa.eu.int/comm/justice_home/ejn/homepage/homepage_swe_en.htm Prisijungimo laikas: 2006 02 08.
25. http://europa.eu.int/comm/justice_home/ejn/ADR/ADR_swe_en.htm Prisijungimo laikas: 2006 02 08.
26. **Black's Law Dictionary** by Henry Campbell Black, M. A. 6 ed. – St.Paul, Minn. West Publishing Co. 1990.
27. **Brunet E., Craver Ch. B.** Alternative Dispute Resolution: The Advocate's Perspective, 2nd ed. – Newark: LexisNexis, 2001.

ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION

Natalija Kaminskienė *

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

By this article the author continues the analysis of the institute of alternative dispute resolution (ADR) in civil and commercial law. The conception of ADR institute, the reasons for this institute to emerge and prosper, the results and perspectives of its' legal and social adaptation in Europe were analysed in article „Alternative Resolution of Civil and Commercial Disputes“ [1].

In the presented article the author, using the experience of applying ADR in the United States of America, countries of Europe, endeavours to discover the merits and demerits of resolving disputes in court and in alternative ways. The analysis provides a deeper look at the reasons for such merits and demerits to exist, also their legal evaluation and recommendations for the reglamentation of ADR institute.

In the author's opinion, the recognition of the merits and demerits of resolving disputes in court and in alternative ways enables to neutralize both negative features of ADR and litigation, which hinder to resolve arising disputes promptly and efficiently. The author believes that this can be reached by combining the proceses of ADR and litigation, also highlighting and using thoroughly the merits of one or another mechanism of dispute resolution. Highlighting of positive and negative features of the dispute resolution mechanisms also enables to take a glance on litigation in the perspective of all available dispute resolution alternatives. The knowledge of pluses and minuses of different ways of dispute resolution allows to realize that litigation is not the panacea from all the problems, i.e. is not the only way of handling the disputes. Such a knowledge broadens the conceptual frame of litigation, allows to choose reasonably and consciously the most suitable way of solving a particular dispute – litigation, arbitration, mediation, concilication or any other kind of ADR. Thus the article helps to perceive better theoretical grounds of ADR and its' practical application, also to see the litigation itself in the new light.

Keywords: alternative dispute resolution, ADR, arbitration, litigation, adjudication, mediation, dispute resolution mechanism.

---

* Doctoral Candidate in the Department of Civil Procedure in Mykolas Romeris University, reads lectures in civil procedure. Currently works with the Law firm “Zabiela, Zabielaite and partners” as an Attorney at Law.